

The article deals with the problems of the development of European primary education at the beginning of the 21st century. The aim of the article: to reveal the tendencies of the development of primary education in the European countries at the beginning of the XXI century. The main aspects of modernization and new didactics of elementary schools are highlighted, focusing on the main directions and organizational principles of the activity of primary schools in European countries. The tendencies of the development of primary education in the European educational space are systematized: the orientation of the content and forms of education to the individual abilities and capabilities of each student, filling the content of the courses in accordance with the socio-economic conditions and requirements of modern European and international society; formation of the modern integrated educational environment of the elementary school on the basis of qualitative material, technical, methodological and software of the school in conjunction with the competence approach; expanded autonomy and architectural modularity, emphasis on quality of knowledge and modernization of student assessment systems. It was found out that the purpose of professional activity of a teacher of a new Ukrainian school is the formation in the person of key competencies for success in life, the establishment of a competitive graduate in a society. The emphasis is placed on the fact that there are the following components of the content of elementary education in European countries: human values and the culture of their country; protection of the environment, preservation of peace, human rights; serious changes in the culture of reading technology; extension of educational programs at the expense of new material (study of traffic rules, sexual upbringing). It is emphasized the importance of separation of elementary school in European countries from secondary school even in location, that is, it can be entirely separate educational institutions or separate buildings of the educational complex of the school where children study for three to five years. It is concluded that in the beginning of the XXI century. the European elementary school faces the problem of a balance between a traditionalist model that focuses on the standardization of the curriculum, the control, inspection of schools and the ideas of child-centered philosophy that is considered by modern European scholars as particularly important in a multicultural Europe.

Key words: primary education, European countries, development tendencies.

УДК [37.016:81'243]:94(439)(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-220-223

Фодор Катерина Йосипівна,
аспірант,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УГОРЩИНИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито сутність мовної політики Ради Європи, ціллю якої є засвоєння принаймні двох іноземних мов усіма громадянами європейських країн. Описано історичні зміни освіти в Угорщині, їхній вплив на процес та рівень вивчення іноземних мов, проаналізовані реформи освіти Угорщини починаючи з 1980-х років, а також загальні цілі національної базової навчальної програми стосовно іноземних мов. На основі результатів дослідницьких програм Євробарометра 2006-го та 2012-го років здійснено аналіз мовної політики Угорщини щодо вивчення іноземних мов.

Ключові слова: мовна політика, іноземні мови, освіта Угорщини, рекомендації Євросоюзу, інтеграція.

Постановка проблеми. Рада Європи з питань освіти у 1976 р. поставила за мету розширити можливості викладання та навчання іноземної мови, а також забезпечити шлях до закордонної практики для вчителів, які викладають іноземні мови. У офіційній європейській комунікації ключовою ідеєю є багатомовний європейський громадянин. На основі цих рекомендацій у 1989 р. в Угорщині почався процес перетворення та вдосконалення освіти, що призвело до повного перезавантаження навчального процесу щодо вивчення іноземних мов.

Аналіз актуальних досліджень та публікацій. Питання, пов'язані з реформуванням освіти Угорщини у 1990-х роках та вплив цих реформ на навчальний процес, розглядалися вітчизняними та зарубіжними науковцями, такими як А. Несвіт, М. Тадеєва, І. Ігнаценко, Б. Чапо М. Ніколов, І. Ваго та багатьма іншими. Значна увага мовній політиці приділяється Радою Європи, оскільки без володіння іноземними мовами неможлива соціальна, екологічна, а також культурна інтеграція країн європейського простору. Починаючи з 80-х років ХХ століття Єврокомісією започатковано програми у сфері освіти, які спрямовані на поглиблене вивчення іноземних мов Language Learning Policies (Політика в галузі вивчення мови), а також [2, с. 272]. З 1983 - 1984 рр. запропоновано в школах країн Європейського Союзу вивчення двох іноземних мов та рекомендовано продовжувати вивчення мов у закладах вищої освіти [3]. У 2001 р. був розроблений план дій для удосконалення викладання іноземних мов, який підкреслює, що всі європейські громадяни повинні володіти щонайменше двома мовами, окрім рідної. Барселонський саміт у 2002 р. проаносував нові тенденції у вивченні іноземної мови, суть яких полягала у спрямуванні на вивчення двох іноземних, що стало пріоритетом у новій програмі, яку планували впровадити у 2009–2011 рр. в країнах-членах Ради Європи, а також і в Україні [1].

Знання іноземних мов в Угорщині є особливо важливим. Власники сертифікатів, які підтверджують знання мов отримують додаткові бали при вступі до університетів, роботодавці надають їм

спеціальні доплати, а вирішальним критерієм у виборі батьками школи для своїх дітей є мовні програми закладу. Останнім часом значно збільшився попит на англійську мову, що, безумовно має вплив на угорську освітню політику [14].

Мета статті: здійснити огляд освітніх реформ в Угорщині та їх вплив на рівень володіння іноземними мовами.

Результати дослідження. Угорська мова належить до фіно-угорської мовної групи. Переважна більшість населення Угорщини розмовляє угорською як рідною мовою. Протягом століть офіційною мовою була латинська мова. З середини 19-го століття офіційною мовою стала німецька, а з 1949 р. активно почала впроваджуватися в навчальний процес державних шкіл російська мова як обов'язкова іноземна мова. Ця традиція різко змінилася в 1989 р., коли навчання іноземної мови стало лібералізованим. З тих пір німецька та англійська як іноземні мови стали домінуючими в державній освітній політиці.

Хоча офіційно місце російської мови зайняли німецька та англійська, але результати дослідження, ініціатором якого був З. Дорнье [6] показали, що в 1993 р. понад 50% учнів все ще вивчали російську мову в школі не тому, що вона є обов'язковою, а тому, що не було достатньо підготовлених вчителів інших європейських мов для викладання обов'язкових годин у шкільній програмі. Наприкінці 1990 р., коли повторили дослідження, навчання англійської та німецької мови стало загальноугорською освітньою тенденцією. Загальні цілі національної базової навчальної програми для іноземних мов зосередилися на розвитку усних та письмових комунікативних навичок. Програма вимагала викладання принаймні однієї іноземної мови з метою практичного використання [12].

Зазначимо, що шкільна освітня система в Угорщині передбачає навчання у початкових класах з шести років, але до початку навчання в школі діти відвідують дитячий садок щонайменше впродовж року. Хоча останнім часом діти можуть почати свою середню освіту у віці від 10, 12 або 14 років, більшість

з них слідує традиційному шляху і в 14 років вступають в один з трьох типів середніх шкіл: гімназії, професійно-технічні училища і школи для учнів з спеціальними потребами, яким надають базові знання для того щоб вони знайшли своє місце на ринку праці. Обов'язкова освіта триває 10 років, більшість учнів закінчують школу у віці 18 років.

Стосовно вивчення іноземних мов в угорських освітніх установах, то з кінця ХХ століття дещо змінилися підходи до їх викладання. У 1989 р. попередній навчальний план став застарілим, але, оскільки не було нового, щоб замінити його, вчителі могли вільно формувати програму навчальної дисципліни. У 1989 р. міністерством затверджено 34 навчальних посібників для вивчення іноземних мов для всіх типів державних шкіл, а у 1997 р. у списку було 645 вже підручників і навчальних посібників, серед яких 353 англійською мовою та 175 німецькою мовою [11]. У гімназійних класах почали вивчати дві іноземні мови, у професійно-технічних навчальних закладах - одну мову, а у школах для учнів зі спеціальними потребами зазвичай не викладали жодної іноземної мови, хоча деякі з них пізніше ввели курси з іноземної мови.

Незважаючи на те, що офіційно іноземні мови повинні були введені в 5-ому класі, реальність була іншою, оскільки батьки наполягали на тому, щоб вивчення іноземних мов почалося раніше. Діти в ранніх мовних групах відвідували в середньому від одного до двох уроків по 45 хвилин на тиждень або три-чотири заняття в спеціалізованих класах. У більшості випадків органи місцевої влади спонсорували ці програми, і вивчення мов стало складовою частиною всіх шкільних навчальних планів. Іноді батьки також вносили свій фінансовий внесок [12].

Що стосується знання іноземних мов, при прийнятті рішень та документів у сфері мовної освіти спільною метою є те, що кожен

має знати принаймні дві інші мови, крім рідної. Цей принцип професіонали трактують різними способами: з одного боку, є великі відмінності у тому який рівень повинні досягти громадяни, а також неоднозначне призначення даних мов. З іншого боку, існує значний скептицизм щодо реалізації цього мовного проекту. Через цю невизначеність, загальна тенденція виявляється в тому, що хоча поняття багатомовності є однією зі стратегічних цілей, на практиці однак, навчання іноземної мови часто обмежується викладанням англійської мови. Є нібито аргумент, що часто можна почути в Угорщині- якщо викладання двох мов є нереальною ціллю, хай всі вивчають принаймні англійську [5].

У 1970-х та 80-х роках здавалося, що всі проблеми комунікації в Європейському Союзі можна вирішити за допомогою англійської мови. Після Барселонського саміту (2002 р.) однією з основних цілей стало вивчення двох іноземних мов для якомога більшої кількості учнів, починаючи з якомога молодшого віку [8]. У дослідженні за версією «Євробарометр- 2006» взяли участь 25 країн, а у 2012 році 27 країн. Хоча проводилися дослідження щодо рівня володіння іноземними мовами в минулих двох десятиліттях, ці дослідження були маломасштабними, а їхні результати не рідко суперечили. [12] Саме тому результати дослідження під назвою «Євробарометр» 2006 р. викликали тривоги, оскільки в цьому дослідженні угорські дані з'явилися в європейському порівнянні. Угорщина у міжнародному порівнянні займала відносно скромне місце в 2006 році: частка тих, хто розмовляв іноземною мовою (42%) була нижчою від середнього показника в ЄС (56%). [9]

При повторному дослідженні під назвою «Євробарометр» 2012-го року кількість людей, які володіли іноземними мовами, зменшився. (Таб. 1.)

Таблиця 1.

Володіння іноземними мовами в Угорщині				
	Однією іноземною мовою	Двома іноземними мовами	Трьома іноземними мовами	Не володіє жодною іноземною мовою
Угорщина 2006	42	27	20	58
Країни ЄС (25 країн)	56	28	11	44
Угорщина 2012	35	13	4	46
Країни ЄС (27 країн)	54	26	10	46

31% громадян Угорщини стверджували, що володіють принаймні однією іноземною мовою, 13% двома, 4% трьома. Участь у першому міжнародному дослідженні 2006 року не дав хороших результатів. Дані 2012 року, з одного боку, призвели до лінгвістичних змін: у 2006 році більшість учасників дослідження розмовляли німецькою мовою, а в 2012 році англійська мова стала ведучою. З іншого боку, спостерігається значне зменшення частки тих, хто вивчає мову [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати досліджень про рівень володіння іноземними мовами громадян Угорщини показують, що незважаючи на великі зусилля угорського уряду та цілеспрямованої мовної політики, досягнені

результати не можна вважати задовільним. Важливо виділити і те, що, базуючись на результатах опитувань Євробарометра 2006-го та 2012-го років, ця сфера є проблематичною в інших країнах Євросоюзу. Європейські країни наполягають на тому, щоб всі володіли принаймні двома іноземними мовами, але це сильне прагнення не завжди досягає бажаної мети. Все менше і менше тих, хто взагалі не має жодного шансу для вивчення іноземної мови, але найбільш характерною для молодих європейців є вивчення тільки однієї іноземної мови. Ця мова найчастіше англійська, а чотири інші іноземні мови, які викладають в європейських країнах – німецька, французька, іспанська та російська.

* Стаття виконана за сприяння програми Колегіум Талантум, 2018р., Угорщина
This work was supported by the Collegium Talentum 2018 Programme of Hungary.

Список використаних джерел

1. Несвіт А. М. Проект Ради Європи "Політика та практика викладання в умовах соціокультурного розмаїття як нове бачення міжкультурної освіти" / А. М. Несвіт // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2007. – № 4. – С. 25–27.
2. Тадеєва М.І. Досвід реформування шкільної іншомовної освіти в Україні в рамках рекомендацій освітніх та мовних інститутів Ради. Випуск 28' 2011 Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, с. 272–278.
3. Игнатенко И. И. Языковые и коммуникативные процессы в глобальную Эпоху // Наука и школа. – 2009. – № 3. – С. 24–27.
4. Council of Europe (2001). Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Csapó, B. & Nikolov, M. (2009). The cognitive contribution to the development of proficiency in a foreign language. Learning and Individual Differences, 19(2) 209–218.
6. Dömyei, Z., Csizér, K., & Németh, N. (2006). Motivation, language attitudes and globalization: A Hungarian perspective. Clevedon: Multilingual Matters.

7. Einhorn Á. A pedagógiai modernizáció és az idegennyelv-tanítás 2015 Miskolci Egyetemi Kiadó.
- Europeans and their Languages (2006): European Commission. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf
8. Europe in Figures (2009): Eurostat yearbook 2009. Eurostat European Commission. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
9. Europeans and their Languages. Report (2012): Special Eurobarometer 386. European Commission. [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf
10. Fekete, H., Major, É., Nikolov, M. (eds) (1999) English language education in Hungary: A Baseline Study. Budapest: British Council.
11. Halász, G.; Lannert, J. (1998) Jelentés a Magyar Közoktatásról 1997 [A Report on Hungarian State Education]. Budapest: OKI.
12. Nikolov, M., Curtain, H. A., Council of Europe., & European Centre for Modern Languages. (2000). An early start: Young learners and modern languages in Europe and beyond. Strasbourg: Council of Europe Pub.
13. Nikolov M.,-Vígó T. (2012): Az idegen nyelvek tanulásának eredményessége. In: Csapó B. (szerk.): Mérlegen a magyar iskola. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 241–288.
14. Vágó, I. (2007). Nyelvtanulási utak Magyarországon [Language learning paths in Hungary]. In I. Vágó (Ed.), Fókuszban a nyelvtanulás (pp. 137–174). Budapest: Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet.

References

1. Nesvit A. M. Proekt Rady Yevropy «Polityka ta praktyka vykladannya sotsiokul'turnoyi osvity». M. Nesvit // Inozemni movy v navchal'nykh zakladakh. - 2007. - № 4. - S. 25-27.
2. Tadeyeva M.I. Dovidka reformuvannya shkil'noyi inshomovnoyi osvity v Ukrayini v ramkakh osvitykh ta movnykh instytutiv Rady. Vipusk 28"2011 Seriya 5. Pedagogichni nauky: realiyi ta perspektyvy Naukovy chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova, s. 272-278.
3. Yhnatenko Y. I. Yazykovi ta komunikatyvni protsesy v hlobal'niy Epokhu // Nauka i shkola. - 2009. - № 3. - S. 24-27.
4. Council of Europe (2001). Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Csapó, B. & Nikolov, M. (2009). The cognitive contribution to the development of proficiency in a foreign language. Learning and Individual Differences, 19(2) 209-218.
6. Dörmeyi, Z., Csizér, K., & Németh, N. (2006). Motivation, language attitudes and globalization: A Hungarian perspective. Clevedon: Multilingual Matters.
7. Einhorn Á. A pedagógiai modernizáció és az idegennyelv-tanítás 2015 Miskolci Egyetemi Kiadó.
8. Europeans and their Languages (2006): European Commission. [online]. Available at: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf
9. Europe in Figures (2009): Eurostat yearbook 2009. Eurostat European Commission. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Europeans and their Languages. Report (2012): Special Eurobarometer 386. European Commission. [online]. Available at: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf
10. Fekete, H., Major, É., Nikolov, M. (eds) (1999) English language education in Hungary: A Baseline Study. Budapest: British Council.
11. Halász, G.; Lannert, J. (1998) Jelentés a Magyar Közoktatásról 1997 [A Report on Hungarian State Education]. Budapest: OKI.
12. Nikolov, M., Curtain, H. A., Council of Europe., & European Centre for Modern Languages. (2000). An early start: Young learners and modern languages in Europe and beyond. Strasbourg: Council of Europe Pub.
13. Nikolov M.,-Vígó T. (2012): Az idegen nyelvek tanulásának eredményessége. In: Csapó B. (szerk.): Mérlegen a magyar iskola. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 241–288.
14. Vágó, I. (2007). Nyelvtanulási utak Magyarországon [Language learning paths in Hungary]. In I. Vágó (Ed.), Fókuszban a nyelvtanulás (pp. 137–174). Budapest: Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet.

В статті розкрито сутність мовної політики Ради Європи, метою якої є засвоєння по крайній мірі двох іноземних мов усіма громадянами європейських країн. Описано історичні зміни освіти в Угорщині, їх вплив на процес і рівень вивчення іноземних мов, проаналізовані реформи освіти Угорщині починаючи з 1980-х років, а також загальні цілі національної базової навчальної програми по іноземним мовам. В статті показані результати дослідницьких програм Євробарометра 2006 року і 2012-го року, які підкреслюють, що мовна політика Ради Європи ще не повністю досягла своєї остаточної мети.

Ключові слова: мовна політика, іноземні мови, освіта Угорщині, рекомендації Євросоюзу, інтеграція.

The article describes the essence of linguistic policy of the Council of Europe, whose purpose is to teach at least two foreign languages to all citizens of European countries. It describes the historical changes in education in Hungary, their impact on the process and the level of studying foreign languages, analyzes the reforms of Hungarian education since the 1980s, as well as the general objectives of the national basic curriculum on foreign languages. The article presents the results of the research programs of the Eurobarometer 2006 and 2012, which emphasize that the Council of Europe's linguistic policy has not yet fully achieved its ultimate goal. Since 1976 the Education Council of Europe has aimed to expand the teaching and learning of at least one foreign language, and provide a path to foreign practice for teachers who teach foreign languages. In the official European communication, the key idea is a multilingual European citizen. Based on these recommendations, in Hungary in 1989, the process of transforming and improving education began, which led to the complete transformation of the educational process. The language policy of the Council of Europe is aimed at studying foreign languages because social, environmental, as well as cultural integration of European countries is impossible without the knowledge of foreign languages. Since the 80's of the twentieth century, the European Commission has established a direction called Language Learning Policies, as well as programs in the field of education aimed at better learning foreign languages. In 1983 and 1984, the Council took measures to improve the skills and abilities of teaching foreign languages among participating countries. Among other recommendations, the Council allowed students to study two foreign languages before completing compulsory education and provided an opportunity to continue the study of languages in higher educational institutions. The results of the studies on the level of fluency of Hungarian citizens show that, despite the Hungarian government's intense efforts and targeted language policy, the results achieved can not be considered satisfactory. It is also important to highlight the

fact that, based on the Eurobarometer survey results in 2006 and 2012, this area is problematic in other EU countries. European countries insist that everyone should know at least two foreign languages, but this strong desire does not always reach the desired goal.

Key words: language policy, foreign languages, education of Hungary, recommendations of the European Union, integration.

УДК 373.13

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-223-226

Яров Тетяна Коріївна,

аспірант,

Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ВИХОВНОМУ ПРОСТОРИ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано зарубіжний досвід партнерства школи та сім'ї, який спрямований на підвищення ефективності діяльності закладу освіти. Подано пропозиції щодо застосування цього досвіду для модернізації освітнього простору в Україні. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив узагальнити різні підходи до співпраці сім'ї з педагогічним колективом: від традиційних підходів родинного виховання до системної та систематичної взаємодії батьків із закладом освіти, яка реалізується сьогодні. Проаналізовано зарубіжний досвід, що має цінні напрацювання з питань залучення батьків до різних форм участі в організації навчального простору їхньої дитини (від фінансової участі до професійної підтримки сім'ї з широкого кола навчальних і виховних питань).

Ключові слова: школа, сім'я, партнерство, співпраця школи та сім'ї, виховання особистості дитини.

Постановка проблеми. Соціальне середовище, що оточує дитину, відіграє важливу роль у її житті та розвитку. Дитина як особистість формується під впливом навколишніх умов життя, але основу в її вихованні дають батьки. Саме родина, долучаючи дитину до моральних, ідейних і культурних цінностей суспільства, є одним із найважливіших чинників соціалізації особистості, про що свідчать численні дослідження вітчизняних науковців (О. Безпалько, І. Зверева, С. Харченко, К. Девченко, І. Трубавіна та інші). Завдання ж школи полягає у залученні батьків до загального виховного процесу, озброєнні їх основами сімейного виховання, постійній кваліфікованій допомозі [3; 6; 7].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Особливої вагомості проблема взаємодії школи та сім'ї набуває в системі гуманістичної освіти, яка спрямована на особистісний розвиток і творчу самореалізацію особистості в культурі і соціумі. Успішне розв'язання завдань особистісно орієнтованого навчання і виховання можливе за умови плідної співпраці вчителів і батьків, координації виховних впливів школи та сім'ї. Ефективність взаємодії школи і сім'ї значною мірою залежить від правильного розуміння суті співпраці вчителів і батьків, знання конкретних психолого-педагогічних аспектів її реалізації.

Якість надання освітніх послуг залежить від тісної співпраці навчального закладу та батьків. Тому неналежне виконання своїх обов'язків чи байдужість до дитини однією із сторін негативно позначається на партнерстві «педагогічного трикутника»: батьки – дитина – вчителі. Розглядаючи освіту і становлення людини в контексті культури, науковці відзначають два ефективних для виховання людини інститути – школу і сім'ю [1].

В. Оржеховська [4], Л. Харченко [7] вважають, що виховання дітей у школі і сім'ї – це нероздільний процес, зорієнтований на спільні зусилля навчального закладу і сім'ї у вихованні школярів. Його здійснення передбачає єдино спрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності у системі стосунків батьків і педагогів. Стосунки співпраці передбачають рівність сторін, взаємну доброзичливість і повагу. Науковці відзначають значну роль шкільних рад із залучення батьків до розробки та реалізації програм, спрямованих на оптимізацію навчального процесу [5]. Шкільні Ради беруть участь в оцінці роботи школи, у розробці та затвердженні плану навчальної та позашкільної діяльності, плануванні залучення різноманітних ресурсів, пошуку додаткового фінансування, тобто разом з персоналом школи та директором вибудовують освітню політику школи та її фінансування.

В умовах суспільно-політичної та економічної кризи порушується повноцінне функціонування сім'ї [6]. Тому вона потребує допомоги, соціально-правового захисту і підтримки, впровадження нових ефективних форм соціально-виховної роботи з родиною. В цьому плані заслуговує уваги вивчення зарубіжного досвіду.

Мета статті: здійснити аналіз зарубіжної психолого-педагогічної літератури з проблем партнерства школи і сім'ї у європейських країнах, де цьому питанню надається значна увага з боку держави та суспільства.

Результати дослідження. Міжнародний досвід педагогічної діяльності засвідчує особливу роль сім'ї у становленні особистості дитини, участі батьків в ухваленні рішень у питаннях, які стосуються школярів. Е. Бергер підкреслює, що будь-яка зміна режиму роботи школи, введення нових освітніх програм або нових форм оцінювання досягнень школярів є предметом обговорення. Також батькам важливо знати, як саме школа забезпечує виконання стандартів освіти, яким є рівень якості навчання [8]. Дослідник наголошує на тому, що педагогічний персонал і батьки залучаються до реалізації політики школи на етапах оцінки результатів, планування роботи, а також обов'язково – на початку будь-яких нововведень [8]. Важливо залучати батьків до оцінки та обговорення програм розвитку школи тільки в тому випадку, якщо: 1) школа має здійснити вибір альтернативних програм розвитку і залучення батьків може вплинути на нього; 2) наявна можливість врахування думки батьків під час ухвалення рішень.

Особливо актуальним є залучення батьків до роботи з підвищення якості освіти. Воно передбачає не просто надання інформації про зміни в роботі школи, а й закріплення відповідальності за участь у цій роботі.

Залучення батьків до оцінки роботи загальноосвітнього навчального закладу та прийняття батьками відповідальності за зміни в її діяльності можна представити у такій послідовності: інформування батьків; можливість батьків висловлювати думку, яка впливає на важливі шкільні рішення; участь батьків у формуванні пропозицій щодо прийняття рішень [5].

Освітні інституції різних країн пропонують батькам різні варіанти такої уявної «єрархії відповідальності».

Форми участі батьківської спільноти в управлінні школою у світовій практиці різноманітні: ради, комітети, комісії – такі органи можуть виконувати функції керування, опікування, сприяння, погодження тощо. Всі ці форми громадського управління можна об'єднати під загальною назвою «Шкільні ради». Крім роботи шкільних рад, досить швидко в практику управління освітою входять Батьківські збори (Батьківські конференції) в масштабах країни, міста, освітнього округу, мікрорайону та інших територіальних спільнот, в рамках яких можна забезпечити певну рівновагу прав і обов'язків дітей, батьків (родин) і шкільних працівників. Наведемо приклади таких Шкільних рад у деяких країнах.

Цікавим є досвід Польщі. Старший інспектор Ради з питань освіти міста Познань П. Вантух аналізує досвід педагогіки партнерства. Польське законодавство передбачає, що батьки є активними партнерами школи. Вони можуть впливати на шкільну